

täen sama, jota Venäjä tarjoilee. Yhdyn kirjoittajien näkemys on, että Itä-Ukrainan konfliktissa on kyse Venäjän kääntymisestä hyvinvointivaltion rakentamisesta suurvalta-aseman palauttamiseen. Väitän kuitenkin, että olennaista kiistassa on myös kysymys EU:n ja Venäjän talousetujen törmämisestä. Samoin väitän, että kirjassa sivuutetaan Ukrainan sisäiset turvallisuuskysymykset ja sen pohdinta, millaisen mallin Itä-Ukrainan konflikti tarjoaa paikallisen ja kansainvälisen turvallisuuden suhteiden tarkastelulle.

Lopuksi todettakoon, että Suomessa vakiintumattoman ukrainan- ja venäjänkielisen sanaston translitterointi on oudonlaista. Esimerkiksi pääministerinä 1990-luvun alkupuolella toimineen Juhym Zvjahilskyin nimi esiintyy muodossa Yukhym Zviayahilsky. Harkovasta – vakiintunut muoto – käytetään myös muotoa Kharkiv. Esimerkkejä voisi jatkaa.

Teuvo Laitila, dosentti, yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto

Turhautuneet tutkijat ja seitsemän vuosisadan epätodelliset palkat

John Hatcher & Judy Z. Stephenson:

Seven Centuries of Unreal Wages. The Unreliable Data, Sources and Methods that have been used for Measuring Standards of Living in the Past. Palgrave Macmillan 2018. 318 s. ISBN 978-3-319-96961-9.

Palkkojen ja hintojen kehitys sekä niiden välinen suhde ovat taloushistorian olennaisimpia kysymyksiä. Ne ovat tämän vuoksi jatkuvien kiistojen kohteena. Tämä artikkelikokoelma on toimittajiensa professori John Hatcherin (University of Cambridge), tutkija Judy Z. Stephensonin (University of Oxford) ja heidän kanssaan samaan koulukuntaan kuuluvien taloushistorian professorien äkäinen puheenvuoro pitkän aikavälin palkka- ja elintasoaikasarjojen epäluotettavuudesta. Heidän ja muiden kirjoittajien turhautumista kuvaa, että kirjassa on runsaasti aiemmin julkaistuja artikkeleita ja tutkimustuloksia.

Henry Phelps Brown ja Sheila Hopkins tekivät 1950-luvulla aikasarjat rakennusten ammattityöntekijöiden ja apu työvoiman palkoista ja peruselintarvikkeiden hinnoista 700 vuoden aikana. Tämä innoitti myöhempiä tutkijoita käyttämään näitä aikasarjoja tai muodostamaan samanlaisista aineistoista reaali-palkka-aikasarjoja. Artikkelikokoelman johdanto korostaa, että jo Phelps Brown ja Hopkins muistuttivat, ettei heidän

aineistonsa kelpaa reaali-aikasarjojen muodostamiseen. Tästä huolimatta taloushistorian suurten linjojen hahmottajat saattavat yhä tukeutua näihin ongelmallisiin aikasarjoihin ja aineistoihin. Lukijalle tulee hieman epäuskoinen olo, kun kirjan toimittajien mukaan Donald Woodward jo vuonna 1995 teoksessaan *Men at work: Labourers and building crafts men in the towns of northern England, 1450–1750* todisti perinpohjaisesti Phelps Brownin ja Hopkinsin aiempien, mutta yhä käytössä olevien palkka-aikasarjojen ongelmallisuuden.

Tutkijat korostavat, että lähdepohtajan niukkuus ja epäluotettavuus tekevät äärimmäisen ongelmalliseksi vuosisatojen mittaisten palkkatasomuutosten aikasarjojen luomisen ja varsinkin kansainvälisen elintasovertailun tällaisten eri maissa syntyneiden aikasarjarakennelmien pohjalta. Kent Deng and Patrick K. O'Brien (London School of Economics) korostavat, ettei kelpoista lähdeaineistoa aikasarjojen muodostamiseen ole Kiinan reaali-aikasarjojen eikä edes nimellispalkkojen osalta varhaisemmilta vuosisadoilta. Luca Mocarelli Milanon Bicocca-yliopistosta puolestaan pohjaa argumenttinsa Milanon 1700-luvun aineistoihin. Judy Z. Stephenson analysoi Englannin rakennustalouden ammattimiesten ja sekatyömiesten palkkoja 1600- ja 1700-luvulla. Englannin maataloustyöväen ansioita koskevat artikkelit ovat Cambridgen yliopiston Graig Muldrewin ja yhdysvaltalaisen Wabash Collegien Joyce Burnetten käsialaa.

Kyse on pitkistä taloushistorian tutkijoiden oppiriidasta. Artikkelikokoelman tekijät arvostelevat kohtuuttoman innokkaita kliometrian harrastajia, jotka eivät ole kiinnittäneet riittävästi huomiota käytettävissä olevien palkka- ja hinta-aikasarjojen lähdepohtajan ohuuteen. Tullinjalte joutuvat varsinkin Robert Allenin tutkimus (2002) eurooppalaisten rakennustyöläisten palkoista (*The Great Divergence in European Wages and Prices from the Middle Ages to the First World War*), Gregory Clarkin *A Farewell to Alms: A Brief Economic History of the World* (2007) ja Jan Luiten van Zandenin tutkimukset.

Tämä kirja pitää sen, minkä lupaa. Aiempien brittiläisten palkka-aikasarjojen alkuperäisaineistojen luonne osoitetaan olevan usein urakoitsijoiden laskennallisiin työmääriin perustuvaa laskutusta eikä näiden urakoitsijoiden palkkakirjanpitoa. Tutkijat ovat etsineet ja löytäneet uusia aineistoja, jotka tuovat esiin paikallisten työmarkkinoiden suurta palkkavaihtelua. Maatiloilla rahapalkan osuus ja luontaisetujen kirjo on vaihdellut. Reaali-aikasarjojen vertailu Englannin alueellakin on ongelmallista, koska ihmisten ruokavalioiden esimerkiksi kauran, ohran ja vehnän osuus ravinnosta on vaihdellut paikallisesti ja vuosisatojen kuluessa. Kun yhtälöön lisätään vielä paikallisten palkkojen ja hintojen vaihtelun moninainen historiallinen epätahtisuus, on jopa yhden valtakunnan palkka- ja elintason kehityksen suoraviivaisten yleistysten luominen tekijöiden mielestä ongelmallista.

Kirjan artikkelit ovat sinänsä mielenkiintoisia, mutta eivät kirjan ilmestymishetkellä enää aivan tuoreita. Työläisten elintason vuosisataista vähittäistä ja kumuloituvaa kohoamista korostava ja 1400-luvun työläisten kulta-aikaa kritisoiva John Hatcherin artikkeli on vuodelta 2011 ja keskustelua myös yleisemmälle tasolle nostava Graig Muldrewin ja Leicesterin yliopiston Steven Kingin artikkeli on uusintapainos vuodelta 2006.

Kirjan tutkijat kokevat olevansa pitkään jatkuneessa kiistassa pahasti alakynnessä. Siksi oman argumentin toistaminen koetaan välttämättömäksi. Kirjan tekijöiden koulukunta on ilmiselvästi turhautunut. Vauhdikkaisiin yleistyksiin kohdistettu tieteellinen kritiikki on heidän mielestään jäänyt taloushistoriassa pahasti sivuraiteelle. Epärealistiset palkat on hyvä otsikko tälle sitkeästi omaa näkökulmaansa esitelleiden tutkijoiden artikkelikokoelmalle. He uskovat olevansa oikeassa eivätkä anna periksi, vaikka heidän mielestään harhaticetoja ansiotason kehityksestä levittävät tutkijat ovat painosten herroja.

Tapio Bergholm
Itä-Suomen yliopiston dosentti

Kaikkia yhdistävä kuolema

Ilona Pajari, Jussi Jalonen, Riikka Miettinen
& Kirsi Kanerva (toim.):

Suomalaisen kuoleman historia. Gaudeamus 2019.
415 s. ISBN 978-952-354-014-1.

Kuolema on aihe, josta vaietaan äänekkäästi. Näin voidaan ajatella sekä nykykulttuurin osalta että historian tutkimuksen saralla. Harvoin edes lähihistorian tutkija tulee välttäneeksi syntymä- ja kuolinvuosien kirjauksia käsikirjoitukseensa, oli kyseessä sitten tieteenalan uranuurtaja tai veteraanipoliitikko. Tämän lisäksi kuoleman ympärille kehittyneet käytännöt on tulkittu keskeisiksi "todistusaineistoksi" jopa kulttuurin synnyn ajoittamisen näkökulmasta mentäessä ajassa taaksepäin aina nykyihmisen esivanhempiin saakka. Kuten käsillä olevan *Suomalaisen kuoleman historian* toimittajat toteavat, "kuolemaa aiheena on pidetty erikoisena ja marginaalisena tai sitä ei ole hahmotettu omana kysymyksenään lainkaan." Kun ajatellaan kuoleman suoranaista läpitukenvuutta esimerkiksi kulttuurin, yhteiskunnan järjestämisen, teknologian kehityksen ja eettisten ohjeiden kannalta, kuoleman historian erottaminen erilliseksi tutkimusalakseen voi helposti näyttäytyä jopa perusteettomalta. Mitä erityistä kuoleman historiasta sinänsä voidaan siis sanoa, vai onko kuoleman historian tutki-

mus vain uudelleen paketoitua kulttuuri- ja sosiaalihinorian tutkimusta?

Suomalaisen kuoleman historia kokoaa yksiin kansiin laajan valikoiman kuoleman historian tutkimuksen näkökulmia pitäen painopisteen otsikon mukaisesti Suomessa. Kirjan ensimmäisessä osiossa kuolemaa tarkastellaan kulttuurihistoriallisesta lintuperspektiivistä, minkä jälkeen lukijaa kuljetetaan teemoitettujen osioiden läpi. Kuolemaan liittyviä käsityksiä, käytäntöjä, sosiaalisia ja poliittisia merkityksiä sekä esimerkiksi hautaustapoja ja niihin kytkeytyvän liiketoiminnan historiaa tarkastellaan erilaisissa historiallisissa viitekehyksissä. Kirjan päättävässä "Kuoleman julkisuus ja yksityisyys"-luvussa tarkastelu ulotetaan 2000-luvulle ja digitaalisen viestintäteknologian ja sosiaalisen median aikaan.

Teoksessa hahmottuu yleiskäsityksen sijaan joukko paikallisia *suomalaisia kuolemia*, mikä havainnollistuu erityisesti kuoleman sosiaalishistoriaan keskittyvässä "Kuoleman eriarvoisuus"-osiossa. Hyvänä esimerkkinä tästä on kaupungistumisen merkitys kuolemaan liittyvien kokemusten ja käytäntöjen muuttumisen kannalta sekä nälhädän tai sodan viitekehyksen vaikutus kuoleman arvottamiseen ja ymmärtämiseen. Nämä ja muut teoksessa esitellyt näkökulmat havainnollistavat, kuinka kuoleman historian tutkimus voi lisätä kokemuksellisuutta perinteisten talous- ja sosiaalishistorian sekä sotahistorian kysymysten tarkasteluun. Laajojen ja pitkäkestoisten tapahtumien tai rakenteellisten tekijöiden analyysin rinnalla jokaiseen kuolemantapaukseen liittyvät erityispiirteet korostuvat teoksen itsemurhia, kuolemanrangaistusta, marttyyrikuolemaa ja sotakuolemia käsittelevissä luvuissa. Ajallisesti tarkastelu rajoittuu pääosin toiseen maailmansotaan ja sitä edeltäneisiin aikakausiin. Hyvinvointiyhteiskunnan aika jää suhteellisen vähälle huomiolle. Sanallisen annin ohella kirja ruokkii lukijan mielikuvitusta ja piristää (?) kertontaa runsaalla tekstin sekaan sijoitellulla kuvituksella. Kuvitus täydentää aidosti tekstiä ja välttää kliseisimpien historiallisten kuolema-aiheisten kuvien kierrätyksen (vaikka eräs kuolemantanssi-maalauksen kirjan kansien välistä löytyykin).

Teoksen luvut eivät muodosta yhtenäistä analyttistä jatkumoa tai kronologiaa, mikä lukeutuu sekä teoksen vahvuudeksi että heikkoudeksi. Lukijaa kuljetetaan välillä vuosisatoja ylittävässä lintuperspektiivissä ja heti perään aikalaisaineistoa hyödyntäen nälnriivaamalla kylänraiteilla vuosina 1868–1870. Näkökulmien vaihtelu korostaa kuoleman lukuisia kulttuurisia, sosiaalisia ja käytännöllisiä merkityksiä yli vuosisatojen sekä tarjoaa sangen konkreettisia kuvia kuoleman kohtaamisesta eri aikoina ja erilaisissa olosuhteissa. Samalla teos tulee esitelleeksi historiantutkimuksen näkökulmien ja menetelmien skaalaa aina arkeologista aineistoa hyödyntävästä analyysistä poliittiseen sotahistoriaan ja jälkistruktuurialiseen diskurssianalyysiin – vain muutama näkökulma mainitakseni.